

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЛОГІСТИКИ В УКРАЇНІ

Т.А. Реніч, К.В. Питель

Національний університет, харчових технологій

Економіка України повинна стати конкурентоспроможною. Використання інструментів логістики дасть змогу поліпшити внутрішнє та сформувати сприятливе зовнішнє середовище господарювання підприємства. У цьому зв'язку однією із стратегічних цілей є спроба використати концепцію і методологію логістики для удосконалення логістичної системи підприємства, організації, різноманітних процесів.

Ключові слова: *логістика, логістична система, логістична діяльність, розподільча логістика.*

Economy of Ukraine should become competitive. Using logistic tools will help improve the internal and external environment is favorable to form a management company. In this regard, one of the strategic goals is to attempt to use the concept and methodology of logistics to improve the logistics of enterprises and organizations of various processes.

Key words: *logistics, logistics system, logistics activities, distributive logistics.*

Актуальність розвитку логістики зумовлена, з одного боку, тим, що наявні нині системи виробництва та розподілення продукції не задовольняють ринковий попит.

Одним з важливих напрямів для стабілізації економіки України і створення нової економічної системи є встановлення та оптимізація витрат, пов'язаних з управлінням матеріальними потоками.

Проте інтерес до логістики пояснюється не тільки новим для вітчизняної економіки і незвичним терміном, а, головне, вражаючими результатами, отриманими завдяки застосуванню логістичного підходу в країнах з розвинутою ринковою економікою.

У сучасних умовах кризового стану національної економіки виникає потреба невідкладної та всебічної перебудови й удосконалення господарської діяльності.

У ринковій економіці виробник продукції сам встановлює такі параметри виробництва, щоб був у вигоді не лише споживач, що придбав його продукцію, але й він. Споживач повинен одержати необхідну продукцію відповідної якості та номенклатури до визначеного терміну, інакше він звернеться до конкурента. Завдання виробника продукції зводиться до необхідності організувати відповідне виробництво і створити таку гнучку систему, яка б дозволяла споживачеві одержувати вчасно те, що він хоче і що для нього необхідне. Такою складовою системи управління виробництвом є логістика.

Питання розвитку сучасної логістики, логістичних організацій в цілому мають непогане опрацювання у вітчизняній та зарубіжній літературі (Анікін Б.А., Банько В.Г., Крикавський Є., М. Крістофер, Міротін Л.Б., Ніколайчук В.Є., Х. Пек, Іванов Д.А., Окландер М.А., Пономарьова Ю.В., Смахов А.А., Стаханов В.Н., Стерлігова А.Н., Смиричинський В.В., Уваров С.А., Ingrid Gorfert та ін..) Однак, вивченню чинників та тенденцій розвитку сучасної логістики, питанням глобальної логістики та сучасних інформаційних технологій в логістиці приділялося істотно менше уваги, що спонукує нас зосереджувати на цьому свою увагу.

Роль логістики в життєдіяльності підприємств, особливо промислових, дуже велика. Діяльність логістичних служб безпосередньо впливає не лише на керування логістичними процесами, а і на формування портфеля замовлень підприємства, а через нього — на розробку асортиментної програми виробництва і відповідної стратегії.

Від ефективності логістичної системи багато в чому залежить поліпшення планування, завантаження і використання виробничих та інфраструктурних потужностей, дотримання і підвищення дисципліни постачань, скорочення збутових витрат й загальне підвищення ефективності

роботи підприємства. З швидким розвитком різних технологій логістика стає необхідною: у сфері транспорту, технічного, інформаційного забезпечення та ін.

Застосування логістики значно підвищує продуктивність праці як у сфері обігу, так і у сфері виробництва. За оцінками фахівців, з початку 1980-х р.р. у США в щорічному загальному збільшенні продуктивності праці (5 - 6 %) половина (2,5- 3%) досягається за рахунок поширення логістики. Установлено, що скорочення на 1 % логістичних витрат еквівалентно майже 10%-му збільшенню обсягу продажів. Наскрізний моніторинг матеріального потоку, за даними Європейської асоціації, забезпечує скорочення запасів на 30 - 70 %; за даними промислової асоціації США — на 3-50 %. На думку фахівців (експертна оцінка), застосування логістики дозволяє: знизити рівень запасів на 30 - 50 %; скоротити час руху продукції на 25-45 %; скоротити повторні складські перевезення в 1,5-2 рази; скоротити витрати на автоперевезення на 7-20 %, на залізничні – на 5-12 %.

На даному етапі розвитку науково-технічного прогресу умовно існує технологічна межа резервів виробництва, а господарсько-організаційних, тим більше в умовах ринку, — ні. Тому виникнення логістики як засобу виявлення та використання цих резервів цілком виправдане.

З економічної точки зору логістика трактується як діяльність з метою отримання необхідної кількості продукції з оптимальними витратами у встановлений час та у встановленому місці з відповідним інформаційним забезпеченням даного процесу. В основі економічної стратегії підприємства логістика використовується як знаряддя в конкурентній боротьбі та розглядається як управлінська логіка для реалізації рішень щодо раціонального розміщення фінансових, матеріальних, людських та інформаційних ресурсів, контролю за ними.

Відмінною рисою та одною з основних переваг логістики є широке застосування засобів інформатики та комунікацій. Основним об'єктом дослідження, управління і оптимізації в логістиці є матеріальний потік і всі

супутні йому потоки (інформаційні, фінансові, сервісні).

Головним глобальним завданням логістики є зростання прибутку фірм за рахунок досягнення з найменшими витратами максимальної пристосованості фірм до мінливої ринкової ситуації, підвищення на ринку своєї частки та одержання переваг перед конкурентами

Сучасний логістичний процес має протікати з дотриманням основного правила логістики — правила «7R»:

- 1R (right product) — потрібний товар;
- 2R (right quality) — необхідної якості;
- 3R (right quantity) — у необхідній кількості;
- 4R (right time) — в потрібний час;
- 5R (right place) — в потрібному місці;
- 6R (right customer) — потрібному споживачу;
- 7R (right cost) — з необхідним рівнем витрат.

Мета логістичної діяльності досягається тоді, коли правило «7R» діє, тобто коли потрібний товар високої якості, необхідної кількості, у найзручніший для замовника час буде доставлено у зазначене ним місце з мінімальними витратами.

Також сучасний етап розвитку логістики характеризується створенням великої кількості професійних організацій. Це пов'язано з тим, що мистецтво логістики розвивається настільки стрімко та швидко, що професіоналам приходится постійно займатися самоосвітою.

Розвиток НТП прискорив консолідацію інфраструктурних елементів, що слабо взаємодіють, у єдину логістичну систему. Цьому сприяли, у першу чергу, розвиток транспорту, систем передавання й обробки інформації, розвиток баз даних і удосконалювання транспортно-переміщувальних технологій. Моделювання, комп'ютерне і кваліфікаційне забезпечення пошуку і прийняття рішень надало можливість фахівцям реалізувати логістичний підхід у керуванні потоковими процесами і стимулювати прогресивні якісні зміни кожного впливового фактора у сукупності.

В останні роки серед західних фахівців у сфері логістики домінує точка зору про те, що в сучасних умовах виробництва удосконалення управління матеріально-технічним забезпеченням з орієнтацією тільки на мінімізацію витрат вже не відповідає нагальним потребам. На їхню думку, управління стає оптимальним лише тоді, коли воно базується на логістичній концепції, що тісно пов'язана з активною ринковою стратегією. Таким чином, логістика має працювати перш за все на споживача, намагаючись максимально задовольнити його попит.

Концептуальний підхід до розвитку системи логістики передбачає, що функції логістики розглядають як дуже важливу підсистему загальнофірмової системи. Це означає, що створювати логістичні системи і управляти ними слід виходячи із загальної мети — досягнення максимальної ефективності роботи всього підприємства.

Однак, з розвитком та поширенням логістичних систем на підприємствах і фірмах дедалі більше почала відчуватися необхідність у їх вдосконаленні й впровадженні у практику таких логістичних інформаційних систем, які б давали змогу органічно поєднувати і зводити в одне ціле усі логістичні субсистеми.

Неабиякого поширення логістика набула у розвинутих країнах з ринковою економікою. Це зумовлено насамперед тим, що конкурентоспроможність підприємств значною мірою залежить від якості логістичного обслуговування. Останнім часом логістика почала застосовуватися і у сфері економіки України. На підприємствах, у транспортних та посередницьких організаціях виникла потреба у фахівцях з логістики. На сьогоднішній день логістика представляється:

- як сучасна конкурентоздатна стратегія господарюючих суб'єктів, головним чинником якої є ресурсозберігаючий алгоритм роботи підприємства;
- як системний підхід, що представляє переміщення і розвиток матеріальних, інформаційних, фінансових і трудових ресурсів в

категоріях потоків і запасів;

- як алгоритм організації раціонального переміщення матеріальних потоків і супутніх ним потоків інформації і фінансів на всіх стадіях відтворювального процесу;
- як вид підприємницької діяльності, що спеціалізується на закупівлі, зберіганні і доставці сировини, матеріалів, продукції споживачеві.

В зв'язку із стрімким розвитком виробництва і жорсткою боротьбою за ринки збуту, на даному етапі логістичний підхід покликаний оптимізувати завдання доставки товару, коштів чи інформації до потрібного місця в потрібний час (just in time — найвідоміша вимога логістики). Система розподільної логістики стає сильним конкурентним знаряддям і основою контролю в здійсненні виробничої та маркетингової діяльності.

У сфері збуту логістика — ефективний інструмент реалізації стратегії й тактики маркетингу. Одночасно у сфері розподілу (фізичного) маркетинг є інструментом реалізації логістичної стратегії й тактики. Процеси розподілу можна розглядати з позицій макро- і мікрологістики.

Макрологістика — найважливіша складова макроекономічної проблематики. На цьому рівні потрібно вирішити безліч завдань. Найважливіші з них: розміщення трансформаційних центрів на логістичному полігоні; формування раціональних логістичних ланцюгів з метою ефективного керування потоковими процесами.

Призначення мікрологістики у сфері розподілу полягає в забезпеченні на локальному рівні планування, організації, керування і контролю процесів переміщення готової продукції, інформації (готівки тощо). Логістика на цьому рівні означає застосування найбільш ефективних способів роботи з фізичного переміщення, оснований на достовірній, повній і актуальній інформації, що відображає вимоги замовників.

Останніми роками в сфері логістики виявляється яскраво виражена тенденція інтеграції учасників сфери обігу. Основними факторами, що впливають на логістику, є динамічність ринку, розвиток науково-технічного

прогресу, зміна пріоритетів державної соціально-економічної політики. Підприємствам в ситуації невизначеності зовнішнього середовища з метою адаптації своєї виробничо-комерційної діяльності до вимог поточного моменту і прогнозування ймовірних перспектив доводиться все активніше поширювати свої функціональні впливи за власні системні рамки.

Логістика на сучасному етапі свого розвитку характеризується:

сучасними комунікаційними технологіями, що забезпечують швидке проходження матеріальних та інформаційних потоків, дають змогу здійснювати контроль всіх етапів руху продукту від первинного джерела сировини до кінцевого споживача;

розвитком галузей, пов'язаних із наданням послуг в галузі логістики.

Отже, можна констатувати, що логістика залежно від її сучасного рівня розвитку є комплексним (системним) методом розробки стратегій і механізму оптимізації господарчих зв'язків на основі міжфірмених чи міжфункціональних економічних компромісів.

Зростання ефективності логістики взаємозумовлено зростанням інвестицій в інфраструктуру сфери розподілу і веде до зміни структури та модернізації локальних об'єктів логістики.

Великого значення для подальшого розвитку логістики набуває необхідність державної підтримки процесів руху товару.

Стратегічний напрямок логістики в Україні зумовлений декількома причинами:

- Швидким зростанням витрат на будь-які перевезення (викликаним зростанням цін на нафту та енергетичною кризою);
- Переорієнтацією від ринку надання послуг до ринку споживача і як наслідок досягнення межі ефективності системи обслуговування і виробництва. Для подальшого просування послуг на ринку стало необхідним зокрема поліпшення роботи в сфері розподілу, що дозволяє знижувати ціну послуг і постачати його точно в термін і потрібної якості;

- Розвитком комп'ютерних технологій, що дозволяє здійснювати обробку величезних масивів інформації і обмінюватися даними в реальному часі з мінімальними витратами.

До сучасних тенденцій логістики відносяться наступні десять:

1. Відбулися фундаментальні зміни у філософії товарно-матеріальних запасів.
 2. Асортимент товарів істотно розширився.
 3. Відбулися революційні зміни у сфері виробництва комп'ютерів та комунікаційних технологій, що сприяло здійсненню логістичного підходу, побудованого на безлічі облікових елементів та оперуючого великими обсягами даних.
 4. Використання комп'ютерів у світі бізнесу постійно розширюється. У багатьох фірм з'явилася можливість систематично вивчати якість сервісу, що їм надають постачальники. Проводячи такого роду аналіз, багато фірм одержали можливість модернізації своїх систем розподілу.
 5. Громадськість звернула увагу на проблеми забруднення навколишнього середовища та повторного використання відходів (рециклінг). Ці проблеми пов'язані з логістикою, оскільки мова йде про пакувальні матеріали та про створення каналів повернення відходів для переробки.
 6. З'явилися нові, великі мережі роздрібного продажу та торговельні фірми масового продажу з дуже складними логістичними системами. Крім центрів масової торгівлі, з'явилися також мережі великих спеціалізованих магазинів, що процвітають багато в чому завдяки добре відпрацьованим логістичним системам
 7. Розширення асортименту пропонованих логістичних послуг: відстрочення, що полягає в тому, що в розподільну систему передається майже готова продукція, при цьому її модифікація або облік останніх вимог споживачів відкладаються до самого останнього можливого моменту, що істотно знижує рівень запасів;
- перевалювання, використання прямого відвантаження, які зводять

- до нуля запаси та відповідні витрати в розподільних центрах;
- масовий випуск продукції на замовлення, об'єднуючий вигоди масового виробництва з гнучкістю продукції на замовлення;
 - пряма доставка через електронні мережі передачі даних, через кур'єрські служби, служби експрес-доставки посилок;
 - послуга управління запасами продавцем, яка полягає в тому, що постачальники управляють як власними запасами, так і запасами, що зберігаються в нижніх ланках ланцюга поставок, що знижує загальні витрати;
 - синхронізоване переміщення матеріалів, при якому інформація про рух доводиться до всіх учасників ланцюга поставок одночасно, що дозволяє оперативно координувати переміщення матеріальних ресурсів
8. Аутсорсинг — передача функцій контролю над розподілом готової продукції від виробників до спеціалізованих фірм. Це дозволяє їм, по-перше, використовувати більший досвід спеціалізованих логістичних фірм в розподілі продукції, а по-друге, більшою мірою зосередитися на своїй основній діяльності — виробництві, розвитку та просуванні на ринок своєї продукції, і, по-третє, скоротити свої невігідні витрати.
9. Скорочення числа постачальників та формування довгострокової співпраці з логістичними фірмами. У минулому фірми мали велику кількість постачальників, що конкурували один з одним, що допомагало укладати вигідні угоди. В сучасних умовах логістичні фірми все більш притягуються до управління всіма процесами в ланцюзі поставок, а фірми-клієнти все частіше знайомлять їх зі своєю довгостроковою метою, щоб спільно розробляти взаємоприйнятні рішення.

Клієнти все більше цінують свій час та все більше довіряють професіоналам-логістикам, з якими співробітничать. Вони прагнуть обмежити їх число, але розвивати довгострокову співпрацю з тими, кого вони обрали в партнери.

10. Удосконалення методів управління логістичними процесами.

Розробляються нові та удосконалюються існуючі методи управління логістичними процесами, покликані вирішити відомі логістичні цілі: скоротити складські запаси, оперативно реагувати на зміни попиту, понизити собівартість продукції, оптимізувати транспортні потоки, скоординувати діяльність всіх елементів логістичного ланцюга і т.п.

Розглянувши сучасні тенденції логістики можна говорити про розвиток і поступове впровадження логістики в господарську практику. Звідси на відміну від традиційного управління матеріальними потоками, здійснюваного людьми з давніх часів, при використанні логістичного підходу виділяється категорія «наскрізний матеріальний потік», який стає об'єктом управління з якісними показниками, що контролюються.

Логістика як практика менеджменту може стати надійним помічником в удосконаленні діяльності підприємств. З цією метою в Україні необхідно створити розгалужену мережу логістичних утворень, що в сучасних кризових умовах допоможе підприємствам швидше встановити нові господарчі зв'язки. Такі служби, як ніякі інші заходи, спроможні швидко відновити виробничий ритм, знявши бар'єр у господарських відносинах.

Висновки. Логістику в Україні тільки починають застосовувати в повному обсязі. Необхідною умовою успішного її розвитку є підготовка фахівців належної кваліфікації, спроможних здійснювати проектування автоматизованих систем логістики та застосовувати їх на підприємствах і в постачальницько-збутових організаціях.

«Відновлення прав» логістики в Україні — справа часу, адже питання ефективності виробничо-розподільчих відносин дуже актуальні не тільки у сучасних кризових умовах, а й у майбутньому. Сподіватимемося, що і в Україні до логістики ставитимуться не тільки як до модного слова, а вона набуде розвитку як ефективний науково-практичний напрям.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бакаев О.О., Пирожков С. І. та ін. Міжнародні транспортні коридори України: мережі та моделювання. В 2-х част. — К.: КУЕТТ, 2004. — 604 с.
2. Бауерсокс Д.Дж., Клосс Д.Дж. Логістика. — М.: ЗАО «Олімп-Бізнес», 2001. — 640с.
3. Бауерсокс Д.Д. Логістика:интегрированная цель поставок, М., 2001г., — 640 с.
4. Карич Д. Маркетинг на підприємствах АПК / Д. Карич Маркетинг на підприємствах АПК — К, 1994. — С. 16.
5. Косарева Т.В. Логістизація економіки АПК// «Економіка АПК». — №12 — 2003. — С. 23 - 24.
6. Козловский В.А., Козловская Э.А. Савруков Н.Г. Логистический менеджмент. — СПб.: Политехника, 1999. — 643 с.
7. Логистика. Учебное пособие. Под редакцией профессора Б.А. Аникина. — М.: ИНФРА-М, 1999. — С. 183 - 200.
8. Смирнов І. Г. Логістика: просторово — територіальний вимір: Моногр. — К.: Обрії, 2004. — 335 с.
9. Смирнов И. Г. ЕС: без логистики не выехать // Logistics. — 2007. — №6. — С. 28 - 30.
10. Уваров С.А., Козлов В.К. Функциональная интеграция маркетинга и логистики. — www.logistpro.ru
11. Федотов Л.И. Логистическая стратегия управления материальными ресурсами в странах с развитой рыночной экономикой // Риск. — 1994. №2 — с.27 - 29.